

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a treia)

1 august 2022 *

„Trimitere preliminară – Cooperare judiciară în materie civilă – Competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești – Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 – Articolele 3, 6-8 și 14 – Noțiunea de «reședință obișnuită» – Competența, recunoașterea, executarea hotărârilor și cooperarea în materie de obligații de întreținere – Regulamentul (CE) nr. 4/2009 – Articolele 3 și 7 – Resortisanți ai două state membre diferite, care au reședința într-un stat terț în calitate de agenți contractuali repartizați la Delegația Uniunii Europene în acest stat terț – Stabilirea competenței – *Forum necessitatis*”

În cauza C-501/20,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Audiencia Provincial de Barcelona (Curtea Provincială din Barcelona, Spania), prin decizia din 15 septembrie 2020, primită de Curte la 6 octombrie 2020, în procedura

MPA

împotriva

LCDNMT,

CURTEA (Camera a treia),

compusă din doamna A. Prechal, președinta Camerei a doua, îndeplinind funcția de președinte al Camerei a treia, domnii J. Passer și F. Biltgen, doamna L. S. Rossi (raportoare) și domnul N. Wahl, judecători,

avocat general: domnul M. Szpunar,

grefier: doamna L. Carrasco Marco, administratoare,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 16 septembrie 2021,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru MPA, de A. López Jiménez, abogada;
- pentru LCDNMT, de C. Martínez Jorba și P. Tamborero Font, abogadas;

* Limba de procedură: spaniola.

- pentru guvernul spaniol, de L. Aguilera Ruiz, în calitate de agent;
- pentru guvernul ceh, de I. Gavrilova, M. Smolek și J. Vlácil, în calitate de agenți;
- pentru Consiliul Uniunii Europene, de M. Balta, H. Marcos Fraile și C. Zadra, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Europeană, de I. Galindo Martín, M. Kellerbauer, N. Ruiz García, M. Wilderspin și W. Wils, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 24 februarie 2022,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolelor 3, 7, 8 și 14 din Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești, de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1347/2000 (JO 2003, L 338, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 183), a articolelor 3 și 7 din Regulamentul (CE) nr. 4/2009 al Consiliului din 18 decembrie 2008 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor și cooperarea în materie de obligații de întreținere (JO 2009, L 7, p. 1), precum și a articolului 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între MPA, pe de o parte, și LCDNMT, pe de altă parte, doi agenți contractuali ai Uniunii Europene repartizați în cadrul delegației acestuia din urmă în Togo, în legătură cu o cerere de divorț însoțită de cereri privind stabilirea regimului și a modalităților de exercitare a încredințării și a răspunderii părintești privind copiii minori ai cuplului, a pensiei alimentare pentru aceștia din urmă, precum și folosința locuinței familiale situate în Lomé (Togo).

Cadrul juridic

Dreptul internațional

- 3 Potrivit articolului 31 alineatul 1 din Convenția de la Viena cu privire la relațiile diplomatice, încheiată la Viena la 18 aprilie 1961 și intrată în vigoare la 24 aprilie 1964 (*Recueil des traités des Nations unies*, vol. 500, p. 95, denumită în continuare „Convenția de la Viena”):

„Agentul diplomatic se bucură de imunitatea de jurisdicție penală a statului acreditar. El se bucură, de asemenea, de imunitatea de jurisdicție civilă și administrativă a acestuia, dacă nu este vorba:

- a) de o acțiune reală privind un imobil particular situat pe teritoriul statului acreditar, afară numai dacă agentul diplomatic nu-l posedă în contul statului acreditant pentru realizarea scopurilor misiunii;

- b) de o acțiune privind o succesiune, în care agentul diplomatic figurează ca executor testamentar, administrator, moștenitor sau legatar nu în numele statului acreditant, ci cu titlu particular;
- c) de o acțiune privind o activitate profesională sau comercială, oricare ar fi ea, exercitată de agentul diplomatic în statul acreditat în afara funcțiilor sale oficiale.”

Dreptul Uniunii

Protocolul privind privilegiile și imunitățile

- 4 Articolul 11 din Protocolul (nr. 7) privind privilegiile și imunitățile Uniunii Europene (denumit în continuare „Protocolul privind privilegiile și imunitățile”), care face parte din capitolul V din acesta, intitulat „Funcționarii și agenții Uniunii Europene”, prevede:

„Pe teritoriul fiecăruia dintre statele membre și indiferent de cetățenia lor, funcționarii și agenții Uniunii:

- (a) beneficiază de imunitate de jurisdicție pentru actele îndeplinite de aceștia, inclusiv afirmațiile scrise sau verbale în calitatea lor oficială, sub rezerva aplicării dispozițiilor din tratatele care reglementează, pe de o parte, răspunderea funcționarilor și agenților față de Uniune și, pe de altă parte, competența Curții de Justiție a Uniunii Europene de a decide asupra litigiilor dintre Uniune și funcționarii, respectiv alți agenți ai Uniunii; [...]

[...]”

- 5 Potrivit articolului 17 primul paragraf din protocolul menționat, care face parte din capitolul VII din acesta, intitulat „Dispoziții generale”:

„Privilegiile, imunitățile și facilitățile sunt acordate funcționarilor și altor agenți ai Uniunii exclusiv în interesul acesteia din urmă.”

Statutul și RAA

- 6 În temeiul articolului 1b din Statutul funcționarilor Uniunii Europene (denumit în continuare „statutul”), cu excepția cazului în care statutul dispune altfel, Serviciul European de Acțiune Externă (SEAE) este asimilat, în scopul punerii în aplicare a acestuia, instituțiilor Uniunii.

- 7 Articolul 23 din statut precizează:

„Privilegiile și imunitățile de care beneficiază funcționarii se acordă exclusiv în interesul Uniunii. Sub rezerva dispozițiilor Protocolului privind privilegiile și imunitățile, persoanele interesate nu sunt scutite de obligația de a se achita de obligațiile lor cu caracter privat și nici de obligația de a respecta legile și regulamentele de ordine în vigoare.

[...]”

- 8 Articolul 3a alineatul (1) din Regimul aplicabil celorlalți agenți ai Uniunii Europene (denumit în continuare „RAA”) prevede:

„În sensul prezentului regim, este considerat «agent contractual» agentul care nu este repartizat într-un post prevăzut în schema de personal anexată la secțiunea din buget aferentă instituției respective și care este angajat în vederea exercitării unor atribuții, fie cu normă redusă, fie cu normă întreagă:

[...]

(d) în reprezentanțele și delegațiile instituțiilor Uniunii,

[...]”

- 9 Articolul 85 alineatul (1) primul paragraf din RAA are următorul cuprins:

„Contractul de muncă al agenților contractuali menționați la articolul 3a poate fi încheiat pe o perioadă determinată de cel puțin trei luni și de cel mult cinci ani. Contractul poate fi reînnoit cel mult o singură dată pe o perioadă determinată de cel mult cinci ani. Durata cumulată a contractului inițial și a primei prelungiri nu poate fi mai mică de șase luni pentru grupa de funcții I și, respectiv, de nouă luni pentru celelalte grupe de funcții. Orice prelungire ulterioară nu se poate face decât pentru o perioadă nedeterminată.”

Regulamentul nr. 2201/2003

- 10 Considerentele (5), (11), (12), (14) și (33) ale Regulamentului nr. 2201/2003 enunță:

„(5) În vederea garantării egalității tuturor copiilor, prezentul regulament reglementează toate hotărârile judecătorești în materia răspunderii părintești, inclusiv măsurile de protecție a copilului, independent de orice legătură cu o procedură matrimonială.

[...]

(11) Obligațiile de întreținere se exclud din domeniul de aplicare al prezentului regulament, deoarece sunt deja reglementate de Regulamentul (CE) nr. 44/2001 [al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 2001, L 12, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 74)]. În general, instanțele competente în temeiul prezentului regulament vor avea competența de a hotărî în materie de obligații de întreținere prin aplicarea articolului 5 [punctul 2] din Regulamentul [nr. 44/2001].

(12) Temeiurile de competență stabilite prin prezentul regulament în materia răspunderii părintești sunt concepute în funcție de interesul superior al copilului și, în special, de criteriul proximității. Prin urmare, ar trebui să fie competente în primul rând instanțele statului membru în care copilul își are reședința obișnuită, cu excepția unor cazuri de schimbare a reședinței copilului sau ca urmare a unui acord încheiat între titularii răspunderii părintești.

[...]

- (14) Efectele prezentului regulament nu ar trebui să aducă atingere aplicării dreptului internațional public în materia imunității diplomatice. Dacă instanța competentă în temeiul prezentului regulament nu-și poate exercita competența din cauza existenței unei imunități diplomatice în conformitate cu dreptul internațional, competența ar trebui stabilită în statul membru în care persoana în cauză nu beneficiază de nici o imunitate, în conformitate cu legislația statului respectiv.

[...]

- (33) Prezentul regulament recunoaște drepturile fundamentale și respectă principiile consacrate de [cartă]. În special, prezentul regulament se asigură că sunt respectate drepturile fundamentale ale copilului în conformitate cu articolul 24 din [cartă].”

- 11 Articolul 1 din Regulamentul nr. 2201/2003, intitulat „Domeniu de aplicare”, prevede:

„(1) Prezentul regulament se aplică, oricare ar fi natura instanței, materiilor civile privind:

- (a) divorțul, separarea de drept și anularea căsătoriei;
- (b) atribuirea, exercitarea, delegarea, retragerea totală sau parțială a răspunderii părintești.

[...]

- (3) Prezentul regulament nu se aplică:

[...]

- (e) obligației de întreținere;

[...]”

- 12 Capitolul II din Regulamentul nr. 2201/2003, intitulat „Competență”, este alcătuit din trei secțiuni. Secțiunea 1 din acest capitol, intitulată „Divorț, separare de drept și anulare a căsătoriei”, regroupează articolele 3-7 din acest regulament.

- 13 Articolul 3 din regulamentul menționat, intitulat „Competență de fond”, prevede la alineatul (1):

„Sunt competente să hotărască în problemele privind divorțul, separarea de drept și anularea căsătoriei instanțele judecătorești din statul membru:

- (a) pe teritoriul căruia se află:

- reședința obișnuită a soților sau
- ultima reședință obișnuită a soților în condițiile în care unul dintre ei încă locuiește acolo sau
- reședința obișnuită a pârâtului sau
- în caz de cerere comună, reședința obișnuită a unuia dintre soți sau

- reședința obișnuită a reclamantului în cazul în care acesta a locuit acolo cel puțin un an imediat înaintea introducerii cererii sau
- reședința obișnuită a reclamantului în cazul în care acesta a locuit acolo cel puțin șase luni imediat înaintea introducerii cererii și în cazul în care acesta este fie resortisant al statului membru respectiv, fie, în cazul Regatului Unit și al Irlandei, are «domiciliul» în acel loc;

(b) de cetățenie a celor doi soți sau, în cazul Regatului Unit și al Irlandei, statul «domiciliului» comun.”

- 14 Potrivit articolului 6 din același regulament, intitulat „Caracterul exclusiv al competențelor prevăzute la articolele 3, 4 și 5”:

„Un soț care:

- (a) are reședința obișnuită pe teritoriul unui stat membru sau
- (b) este resortisant al unui stat membru sau, în cazul Regatului Unit sau al Irlandei, are «domiciliul» său pe teritoriul unuia dintre aceste state membre,

nu poate fi chemat în judecată în fața instanțelor judecătorești dintr-un alt stat membru decât în temeiul articolelor 3, 4 și 5.”

- 15 Articolul 7 din Regulamentul nr. 2201/2003, intitulat „Competențe reziduale”, precizează la alineatul (1):

„În cazul în care nici o instanță judecătorească dintr-un stat membru nu este competentă în temeiul articolelor 3, 4 și 5, competența este stabilită, în fiecare stat membru, de legislația respectivului stat.”

- 16 Secțiunea 2 din capitolul II din acest regulament, referitoare la competența în materia răspunderii părintești, cuprinde articolele 8-15 din regulamentul menționat.

- 17 Articolul 8 din același regulament, intitulat „Competență de fond”, prevede la alineatul (1):

„Instanțele judecătorești dintr-un stat membru sunt competente în materia răspunderii părintești privind un copil care are reședința obișnuită în acest stat membru la momentul la care instanța este sesizată.”

- 18 Articolul 12 din Regulamentul nr. 2201/2003, intitulat „Prorogare de competență”, prevede la alineatele 1, 3 și 4:

„(1) Instanțele judecătorești din statul membru care exercită competența în temeiul articolului 3 cu privire la o cerere de divorț, de separare de drept sau de anulare a căsătoriei sunt competente în orice chestiune privind răspunderea părintească în legătură cu această cerere atunci când

- (a) cel puțin unul dintre soți exercită răspunderea părintească față de copil

și

- (b) competența instanțelor a fost acceptată expres sau în orice alt mod neechivoc de către soți și de către titularii răspunderii părintești, la data sesizării instanței judecătorești, iar aceasta este în interesul superior al copilului.

[...]

- (3) Instanțele judecătorești dintr-un stat membru sunt competente, de asemenea, în materie de răspundere părintească în alte proceduri decât cele menționate la alineatul (1) atunci când

- (a) copilul are o legătură strânsă cu acest stat membru, în special datorită faptului că unul dintre titularii răspunderii părintești își are reședința obișnuită aici sau copilul este resortisant al acestui stat membru

și

- (b) competența instanțelor a fost acceptată în mod expres sau în orice alt mod neechivoc de către toate părțile la procedură la data sesizării instanței, iar competența este în interesul superior al copilului.

- (4) În cazul în care copilul are își are reședința obișnuită pe teritoriul unui stat terț, care nu este parte contractantă la Convenția de la Haga din 19 octombrie 1996 privind competența, dreptul aplicabil, recunoașterea, executarea și cooperarea în materia răspunderii părintești și a măsurilor de protecție a copiilor, competența bazată pe prezentul articol se consideră a fi în interesul copilului, în special atunci când o procedură se dovedește a fi imposibilă în respectivul stat terț.”

- 19 Articolul 14 din acest regulament, intitulat „Competențe reziduale”, prevede:

„Atunci când nici o instanță judecătorească dintr-un stat membru nu este competentă în temeiul articolelor 8-13, competența este reglementată, în fiecare stat membru, de dreptul statului respectiv.”

Regulamentul nr. 4/2009

- 20 Considerentele (8), (15) și (16) ale Regulamentului nr. 4/2009 au următorul cuprins:

- „(8) În cadrul Conferinței de drept internațional privat de la Haga, Comunitatea și statele membre ale acesteia au participat la negocieri în urma cărora s-a ajuns, la 23 noiembrie 2007, la adoptarea Convenției de la Haga privind obținerea pensiei de întreținere în străinătate pentru copii și alți membri ai familiei [...] și a Protocolului [de la Haga] privind legea aplicabilă obligațiilor de întreținere[, aprobat în numele Comunității Europene prin Decizia 2009/941/CE a Consiliului din 30 noiembrie 2009 (JO 2009, L 331, p. 17)]. În consecință, se impune să se țină seama de aceste două instrumente în cadrul prezentului regulament.

[...]

- (15) În vederea protejării intereselor creditorilor de obligații de întreținere și pentru a favoriza o bună administrare a justiției în cadrul Uniunii Europene, ar trebui adaptate normele referitoare la competență, astfel cum rezultă din Regulamentul [nr. 44/2001]. Faptul că un pârât își are reședința obișnuită într-un stat terț nu ar trebui să mai aibă drept efect excluderea aplicării normelor comunitare în materie de competență și, de acum înainte,

nu ar mai trebui avută în vedere nicio trimitere la legislația națională. Prin urmare, este necesar să se stabilească în prezentul regulament cazurile în care o instanță a unui stat membru poate exercita o competență subsidiară.

- (16) Pentru a se remedia în special situațiile de denegare de dreptate, este necesar să se prevadă în prezentul regulament un *forum necessitatis* prin care se permite unei instanțe a unui stat membru, în cazuri excepționale, să fie investită cu soluționarea unui litigiu care prezintă o legătură strânsă cu un stat terț. Un astfel de caz excepțional ar putea fi în situația în care o procedură se dovedește a fi imposibil de realizat în statul terț respectiv, de exemplu din cauza unui război civil, sau situația în care în mod rezonabil, nu se poate aștepta ca reclamantul să introducă sau să efectueze o procedură în acel stat. Cu toate acestea, competența întemeiată pe *forum necessitatis* ar putea fi exercitată doar în cazul în care litigiul prezintă o legătură suficientă cu statul membru al instanței sesizate, cum ar fi, de exemplu, cetățenia uneia dintre părți.”

- 21 Articolul 3 din Regulamentul nr. 4/2009, intitulat „Dispoziții generale”, prevede:

„Are competența de a hotărî în materie de obligații de întreținere în statele membre:

- (a) instanța judecătorească de la locul reședinței obișnuite a pârâtului sau
- (b) instanța judecătorească de la locul reședinței obișnuite a creditorului sau
- (c) instanța judecătorească competentă în temeiul legii forului într-o acțiune privind starea persoanei în cazul în care cererea cu privire la o obligație de întreținere este accesorie respectivei acțiuni, cu excepția cazurilor în care respectiva competență se întemeiază exclusiv pe cetățenia uneia dintre părți sau
- (d) instanța judecătorească competentă în temeiul legii forului într-o acțiune privind răspunderea părintească atunci când cererea cu privire la o obligație de întreținere este accesorie respectivei acțiuni, cu excepția cazurilor în care respectiva competență se întemeiază numai pe cetățenia uneia dintre părți.”

- 22 Articolul 6 din acest regulament, intitulat „Competență subsidiară”, prevede:

„În cazul în care nicio instanță dintr-un stat membru nu este competentă în conformitate cu articolele 3, 4 și 5 și nicio instanță dintr-un stat parte la Convenția de la Lugano care nu este stat membru nu este competentă, în temeiul dispozițiilor respectivei convenții, sunt competente instanțele statului membru al cetățeniei comune a părților.”

- 23 Articolul 7 din regulamentul menționat, intitulat „*Forum necessitatis*”, prevede:

„În cazul în care nicio instanță dintr-un stat membru nu este competentă în temeiul articolelor 3, 4, 5 și 6, instanțele dintr-un stat membru pot [fi], în cazuri excepționale, [...] investite cu cauza respectivă în situația în care procedura nu se poate iniția sau desfășura în mod rezonabil sau este imposibil să se desfășoare într-un stat terț cu care litigiul are o legătură strânsă.

Litigiul trebuie să prezinte o legătură suficientă cu statul membru al instanței sesizate.”

Dreptul spaniol

- 24 Ley Orgánica 6/1985 del Poder Judicial (Legea organică 6/1985 privind puterea judecătorească) din 1 iulie 1985 (BOE nr. 157 din 2 iulie 1985, p. 20632), astfel cum a fost modificată prin Ley Orgánica 7/2015 (Legea organică 7/2015) din 21 iulie 2015 (BOE nr. 174 din 22 iulie 2015, p. 61593), prevede la articolul 22 quater literele c) și d):

„În absența criteriilor de mai sus, instanțele spaniole sunt competente:

[...]

- c) în materie de relații personale și patrimoniale între soți, anularea căsătoriei, separare și divorț și modificările sale, cu condiția ca nicio altă instanță străină să nu fie competentă, atunci când ambii soți au reședința obișnuită în Spania la momentul introducerii acțiunii în instanță sau atunci când aceștia au avut ultima reședință obișnuită în Spania, iar unul dintre ei are [încă] reședința în acest stat sau atunci când pârâtul are reședința obișnuită în Spania, sau, în cazul unei cereri de comun acord, atunci când unul dintre soți are reședința obișnuită în Spania [...] sau atunci când reclamantul este spaniol și are reședința obișnuită în Spania de cel puțin șase luni înainte de introducerea acțiunii în instanță, precum și atunci când ambii soți au cetățenia spaniolă;
- d) în materie de filiație și de relații între părinți și copii, de protecție a minorilor și de răspundere părintească, atunci când copilul sau minorul are reședința obișnuită în Spania la data introducerii acțiunii în instanță sau atunci când reclamantul este spaniol sau are reședința obișnuită în Spania sau, în orice caz, de cel puțin șase luni înainte de introducerea introducerii acțiunii în instanță.”

- 25 Articolul 22 octies din această lege, astfel cum a fost modificată, prevede:

„1. Instanțele spaniole nu sunt competente în cazurile în care forurile competente prevăzute de legile spaniole nu prevăd această competență.

[...]

3. [...] Instanțele spaniole nu pot să se abțină sau să își decline competența atunci când situația din litigiu prezintă o legătură cu Spania, iar instanțele din diferitele state care au legătură cu cauza și-au declinat competența. [...]”

- 26 Código Civil (Codul civil) precizează, la articolul 40, că domiciliul diplomaților rezidenți ca urmare a atribuțiilor de serviciu într-un alt stat decât Spania, care beneficiază de dreptul de extrateritorialitate, este ultimul domiciliu pe care l-au avut pe teritoriul spaniol.

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 27 MPA, mama copiilor în discuție în litigiul principal, și LCDNMT, tatăl acestora, s-au căsătorit la Ambasada Spaniei din Guineea-Bissau la 25 august 2010. Ei au doi copii, născuți la 10 octombrie 2007 și la 30 iulie 2012 în Spania. Mama are cetățenie spaniolă, iar tatăl are cetățenie portugheză. În ceea ce îi privește pe copiii lor, aceștia au dublă cetățenie, spaniolă și portugheză.

- 28 Soții au avut reședința în Guineea-Bissau din luna august 2010 până în luna februarie 2015 și ulterior s-au mutat în Togo. Separarea în fapt a avut loc în luna iulie 2018. De atunci, mama și copiii continuă să locuiască la domiciliul conjugal în Togo, iar tatăl locuiește într-un hotel în acest stat.
- 29 Ambii soți lucrează pentru Comisia Europeană și sunt repartizați la Delegația Uniunii în Togo. Categoria profesională a acestora este cea de agenți contractuali.
- 30 La 6 martie 2019, mama a introdus la Juzgado de Primera Instancia e Instrucción n° 2 de Manresa (Tribunalul de Primă Instanță și de Instrucție nr. 2 din Manresa, Spania) o cerere de divorț, însoțită de cereri privind stabilirea regimului și a modalităților de exercitare a încredințării și a răspunderii părintești față de copiii minori ai cuplului, pensia alimentară pentru aceștia, precum și atribuirea folosinței locuinței familiale din Togo.
- 31 Tatăl a susținut că Juzgado de Primera Instancia e Instrucción n° 2 de Manresa (Tribunalul de Primă Instanță și de Instrucție nr. 2 din Manresa) nu avea competență internațională.
- 32 Prin ordonanța din 9 septembrie 2019, această instanță a constatat necompetența sa internațională, dat fiind că, în opinia sa, părțile nu aveau reședința obișnuită în Spania.
- 33 Mama a formulat apel în fața instanței de trimitere. Ea afirmă că cei doi soți beneficiază de statut diplomatic în calitate de agenți ai Uniunii acreditați în statul de repartizare și că acest statut este acordat de statul gazdă și se extinde la copiii minori. În această privință, ea arată că este protejată de imunitatea prevăzută la articolul 31 din Convenția de la Viena și că cererile sale nu intră sub incidența excepțiilor prevăzute la articolul menționat. Mama susține că, în temeiul Regulamentelor nr. 2201/2003 și nr. 4/2009, competența de a soluționa problemele referitoare la divorț, răspunderea părintească și pensia alimentară se stabilește în funcție de reședința obișnuită. Or, în conformitate cu articolul 40 din Codul civil, reședința sa obișnuită nu ar fi locul în care lucrează ca agent contractual al Uniunii, ci locul său de reședință înainte de a dobândi statutul menționat, și anume Spania.
- 34 Mama invocă de asemenea *forum necessitatis* recunoscut de Regulamentul nr. 4/2009 și expune situația în care se află instanțele togoleze. În acest scop, ea prezintă rapoarte întocmite de Consiliul Drepturilor Omului al Organizației Națiunilor Unite. În unul dintre aceste rapoarte s-ar constata lipsa formării adecvate și continue a magistraților și persistența unui climat de impunitate în ceea ce privește încălcările drepturilor omului. În alt raport dintre acestea s-ar exprima preocuparea Organizației Națiunilor Unite privind independența puterii judecătorești, accesul la justiție și impunitatea în ceea ce privește încălcările drepturilor omului.
- 35 Tatăl afirmă, la rândul său, că niciunul dintre cei doi soți nu exercită o funcție diplomatică pentru statul membru respectiv, și anume Regatul Spaniei și Republica Portugheză, ci lucrează în cadrul Delegației Uniunii în Togo în calitate de agenți contractuali. În această privință, el arată că permisul de liberă trecere de care dispun nu este un pașaport diplomatic, ci un salvconduct sau un document de călătorie în siguranță, valabil doar pe teritoriul unor state terțe. În plus, nu ar fi aplicabilă Convenția de la Viena, ci Protocolul privind privilegiile și imunitățile. Totuși, acesta din urmă ar fi aplicabil numai actelor îndeplinite de funcționarii și de agenții instituțiilor Uniunii în calitatea lor oficială de astfel de funcționari și de agenți, așa încât nu s-ar opune, în speță, competenței instanțelor togoleze și nu ar face necesară aplicarea *forum necessitatis*.

- 36 Potrivit instanței de trimitere, nu există o jurisprudență cu privire la noțiunea de „reședință obișnuită” a soților în vederea stabilirii competenței în materie de divorț și nici cu privire la cea de „reședință obișnuită” a copiilor minori în ipoteza în discuție în litigiul principal, astfel încât ea trebuie să determine incidența statutului diplomatic sau a unui statut analog precum cel al persoanelor care își exercită atribuțiile în calitate de agenți sau de funcționari care lucrează pentru Uniune și care sunt detașați în state terțe pentru exercitarea acestor atribuții. În cadrul aprecierii reședinței obișnuite a soților care solicită divorțul, instanța de trimitere observă că agenții contractuali au în statul lor de repartizare statutul de agenți diplomatici ai Uniunii, dar că în statele membre aceștia sunt considerați numai agenți ai Uniunii. În plus, ea arată că trebuie să stabilească durata, caracterul obișnuit și stabilitatea șederii soților în Togo și nu poate face abstracție de faptul că prezența lor fizică în acest stat terț s-ar datora și ar proveni din exercitarea unor atribuții în numele Uniunii.
- 37 În aceste condiții, Audiencia Provincial de Barcelona (Curtea Provincială din Barcelona, Spania) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „1) Ce interpretare trebuie dată noțiunii de «reședință obișnuită» prevăzute la articolul 3 din Regulamentul [nr. 2201/2003] și la articolul 3 din Regulamentul [nr. 4/2009] în cazul resortisanților unui stat membru care locuiesc într-un stat terț ca urmare a atribuțiilor care le-au fost încredințate în calitate de agenți contractuali ai Uniunii și cărora în statul terț le-a fost recunoscut statutul de agenți diplomatici ai Uniunii atunci când șederea lor în statul respectiv este legată de exercitarea atribuțiilor lor în serviciul Uniunii?
 - 2) În cazul în care, în sensul articolului 3 din Regulamentul nr. 2201/2003 și al articolului 3 din Regulamentul nr. 4/2009, stabilirea reședinței obișnuite a soților ar depinde de statutul acestora de agenți contractuali ai Uniunii într-un stat terț, cum ar afecta această împrejurare stabilirea reședinței obișnuite a copiilor minori conform articolului 8 din Regulamentul nr. 2201/2003?
 - 3) În cazul în care se consideră că copiii nu au reședință obișnuită în statul terț, legătura constituită de cetățenia mamei, reședința sa în Spania înainte de căsătorie, cetățenia spaniolă a copiilor minori și nașterea lor în Spania poate fi luată în considerare în vederea stabilirii reședinței obișnuite în conformitate cu articolul 8 din Regulamentul nr. 2201/2003?
 - 4) În cazul în care se stabilește că reședința obișnuită a părinților și a minorilor nu se află într-un stat membru, având în vedere că, în temeiul Regulamentului nr. 2201/2003, nu există niciun alt stat membru competent să soluționeze aceste cereri, faptul că pârâtul este resortisant al unui stat membru se opune aplicării clauzei reziduale prevăzute la articolele 7 și 14 din Regulamentul nr. 2201/2003?
 - 5) În cazul în care se stabilește că reședința obișnuită a părinților și a minorilor nu se află într-un stat membru, în scopul stabilirii obligației de întreținere a copiilor, cum trebuie interpretat *forum necessitatis* prevăzut la articolul 7 din Regulamentul nr. 4/2009 și în special ce condiții sunt necesare pentru a considera că o procedură nu se poate iniția sau desfășura în mod rezonabil sau este imposibil să se desfășoare într-un stat terț cu care litigiul are o legătură strânsă (în speță Togo)? Este necesar ca partea să facă dovada că a inițiat sau a încercat fără succes să inițieze procedura în statul respectiv și este suficientă cetățenia uneia dintre părțile din litigiu ca element de legătură suficientă cu statul membru [al instanței sesizate]?

- 6) Într-un caz precum cel în speță, în care soții au legături puternice cu statele membre (cetățenie, reședință anterioară), faptul că în temeiul dispozițiilor regulamentelor niciun stat membru nu este competent este contrar articolului 47 din [cartă]?”

Procedura în fața Curții

- 38 Instanța de trimitere a solicitat ca prezenta cauză să fie judecată potrivit procedurii preliminare de urgență prevăzute la articolul 107 din Regulamentul de procedură al Curții.
- 39 La 19 octombrie 2020, Curtea a decis, la propunerea judecătorului raportor, după ascultarea avocatului general, că nu era necesar să se admită această cerere întrucât condițiile prevăzute la articolul 107 alineatul (2) din Regulamentul de procedură nu erau îndeplinite.

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

- 40 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere urmărește să afle în esență dacă articolul 3 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul nr. 2201/2003 și articolul 3 literele (a) și (b) din Regulamentul nr. 4/2009 trebuie interpretate în sensul că, în vederea stabilirii reședinței obișnuite, în sensul acestor dispoziții, poate constitui un element determinant calitatea de agenți contractuali ai Uniunii a soților în cauză, repartizați în cadrul unei delegații a acestora din urmă într-un stat terț, și despre care se susține că beneficiază de statut diplomatic în acest stat terț.
- 41 În ceea ce privește, în primul rând, interpretarea articolului 3 din Regulamentul nr. 2201/2003, trebuie amintit că această dispoziție stabilește criteriile generale de competență în materie de divorț, de separare de drept și de anulare a căsătoriei. Aceste criterii obiective, alternative și exclusive răspund necesității unei reglementări adaptate la nevoile specifice ale conflictelor în materie de desfacere a legăturii matrimoniale [a se vedea în acest sens Hotărârea din 25 noiembrie 2021, IB (Reședința obișnuită a unui soț – Divorț), C-289/20, EU:C:2021:955, punctul 32 și jurisprudența citată].
- 42 Noțiunea de „reședință obișnuită” figurează printre cele șase criterii de atribuire a competenței prevăzute la articolul 3 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul nr. 2201/2003. Astfel, această dispoziție atribuie, în mod neierarhizat, competența de a se pronunța cu privire la problemele referitoare la desfacerea legăturii matrimoniale instanțelor din statul membru pe teritoriul căruia se află, după caz, reședința actuală sau anterioară a soților sau a unuia dintre aceștia.
- 43 În această privință, Regulamentul nr. 2201/2003 nu cuprinde nicio definiție a noțiunii de „reședință obișnuită”, în special a reședinței obișnuite a unui soț în sensul articolului 3 alineatul (1) litera (a) din acest regulament. În lipsa unei astfel de definiții sau a unei trimiteri exprese la dreptul statelor membre pentru a stabili sensul și domeniul de aplicare al noțiunii în discuție, trebuie căutată o interpretare autonomă și uniformă a acesteia, ținând seama de contextul dispozițiilor care o menționează și de obiectivele regulamentului amintit [a se vedea în acest sens Hotărârea din 25 noiembrie 2021, IB (Reședința obișnuită a unui soț – Divorț), C-289/20, EU:C:2021:955, punctele 38 și 39].

- 44 Curtea a statuat deja că, în vederea interpretării articolului 3 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul nr. 2201/2003, este necesar să se considere că noțiunea de „reședință obișnuită” se caracterizează în principiu prin două elemente, și anume, pe de o parte, voința persoanei interesate de a stabili centrul obișnuit al intereselor sale într-un loc determinat și, pe de altă parte, o prezență care are un grad suficient de stabilitate pe teritoriul statului membru în cauză [Hotărârea din 25 noiembrie 2021, IB (Reședința obișnuită a unui soț – Divorț), C-289/20, EU:C:2021:955, punctul 57], un soț neputând avea la un moment dat decât o singură reședință obișnuită în sensul dispoziției menționate [a se vedea în acest sens Hotărârea din 25 noiembrie 2021, IB (Reședința obișnuită a unui soț – Divorț), C-289/20, EU:C:2021:955, punctul 51]
- 45 În ceea ce privește, în al doilea rând, interpretarea articolului 3 din Regulamentul nr. 4/2009, din modul de redactare a acestui articol, intitulat „Dispoziții generale”, rezultă că el stabilește criterii generale de atribuire a competenței pentru instanțele din statele membre care se pronunță în materie de obligații de întreținere. Aceste criterii sunt alternative, după cum atestă utilizarea conjuncției coordonatoare „sau” după expunerea fiecăruia dintre ele [Hotărârea din 5 septembrie 2019, R (Competența privind răspunderea părintească și obligația de întreținere), C-468/18, EU:C:2019:666, punctul 29, precum și jurisprudența citată].
- 46 Articolul 3 din Regulamentul nr. 4/2009 oferă astfel posibilitatea de a formula o cerere referitoare la o obligație de întreținere pe baza a diverse temeuri de competență, între altele, fie în fața instanței de la locul reședinței obișnuite a pârâtului, în conformitate cu litera (a) a acestui articol 3, fie în fața instanței de la locul reședinței obișnuite a creditorului, în conformitate cu litera (b) a articolului menționat [a se vedea în acest sens Hotărârea din 17 septembrie 2020, Landkreis Harburg (Subrogarea unei instituții publice în drepturile creditorului obligației de întreținere), C-540/19, EU:C:2020:732, punctul 30 și jurisprudența citată].
- 47 Întrucât Regulamentul nr. 4/2009 nu furnizează nicio definiție a noțiunii de „reședință obișnuită”, în sensul articolului 3 literele (a) și (b) din acesta, trebuie să se caute o interpretare autonomă și uniformă a acesteia, în conformitate cu principiile amintite la punctul 43 din prezenta hotărâre.
- 48 În această privință trebuie amintit, pe de o parte, că normele de competență prevăzute de Regulamentul nr. 4/2009 nu vizează numai să garanteze o proximitate între creditorul obligației de întreținere, considerat ca fiind în general partea defavorizată, și instanța competentă, ci și să asigure o bună administrare a justiției, atât din punctul de vedere al unei optimizări a organizării judiciare, cât și în raport cu interesul părților, indiferent dacă este vorba despre reclamant sau despre pârât, de a beneficia printre altele de o facilitare a accesului la justiție și de o previzibilitate a normelor de competență [a se vedea în acest sens Hotărârea din 4 iunie 2020, FX (Contestație la executarea unei creanțe de întreținere), C-41/19, EU:C:2020:425, punctul 40 și jurisprudența citată].
- 49 Pe de altă parte, astfel cum rezultă în special din considerentul (8) al Regulamentului nr. 4/2009 și după cum a arătat deja Curtea, acest regulament prezintă legături strânse cu prevederile Protocolului de la Haga privind legea aplicabilă obligațiilor de întreținere [Hotărârea din 5 septembrie 2019, R (Competența privind răspunderea părintească și obligația de întreținere), C-468/18, EU:C:2019:666, punctul 46, precum și jurisprudența citată]. Or, în temeiul articolului 3 din acest protocol, în principiu, legea statului în care creditorul obligației de întreținere își are reședința obișnuită este cea care se aplică obligațiilor de întreținere, întrucât o asemenea

reședință prezintă un grad suficient de stabilitate, cu excluderea unei prezențe temporare sau ocazionale [a se vedea în acest sens Hotărârea din 12 mai 2022, W. J. (Schimbarea reședinței obișnuite a creditorului obligației de întreținere), C-644/20, EU:C:2022:371, punctul 63].

- 50 Această dispoziție reflectă sistemul de reguli de legătură pe care se întemeiază protocolul menționat, un asemenea sistem urmărind garantarea previzibilității legii aplicabile, asigurând că legea desemnată nu este lipsită de o legătură suficientă cu situația familială în cauză, fiind stabilit că legea reședinței obișnuite a creditorului obligației de întreținere este în principiu cea care prezintă legătura cea mai strânsă cu situația sa și ca fiind cea mai în măsură să guverneze problemele concrete cu care se poate confrunta creditorul respectiv [Hotărârea din 12 mai 2022, W. J. (Schimbarea reședinței obișnuite a creditorului obligației de întreținere), C-644/20, EU:C:2022:371, punctul 64 și jurisprudența citată]
- 51 Această legătură prezintă avantajul principal că stabilește existența și cuantumul obligației de întreținere ținând seama de condițiile de drept și de fapt ale mediului social din statul în care creditorul locuiește și își desfășoară cea mai mare parte a activităților. Astfel, în măsura în care creditorul își va utiliza pensia de întreținere pentru a trăi, trebuie să se aprecieze problema concretă care se ridică în raport cu o societate determinată, și anume cea în care trăiește și va trăi creditorul obligației de întreținere [a se vedea în acest sens Hotărârea din 12 mai 2022, W. J. (Schimbarea reședinței obișnuite a creditorului obligației de întreținere), C-644/20, EU:C:2022:371, punctul 65].
- 52 Prin urmare, este justificat să se considere că, având în vedere acest obiectiv, reședința obișnuită a creditorului obligației de întreținere este cea din locul unde se situează în fapt centrul obișnuit al vieții acestuia din urmă, ținând seama de mediul său familial și social, în special atunci când este vorba despre un copil minor [a se vedea în acest sens Hotărârea din 12 mai 2022, W. J. (Schimbarea reședinței obișnuite a creditorului obligației de întreținere), C-644/20, EU:C:2022:371, punctul 66].
- 53 Ținând seama de aceste considerații și având în vedere faptul că articolul 3 literele (a) și (b) din Regulamentul nr. 4/2009 și articolul 3 din Protocolul de la Haga se bazează pe un factor de legătură comun, și anume reședința obișnuită a persoanei în cauză, și au legături strânse, este justificat ca definirea acestui factor să fie orientată de aceleași principii și caracterizată prin aceleași elemente în ambele instrumente. Astfel, chiar dacă aprecierea concretă a reședinței obișnuite a solicitantului de întreținere, a creditorului sau, după caz, a debitorului depinde de împrejurări proprii fiecărei spețe, susceptibile să varieze, printre altele, în funcție de vârsta și de mediul persoanei în cauză, este coerent ca noțiunea de „reședință obișnuită”, în sensul articolului 3 literele (a) și (b) din Regulamentul nr. 4/2009, să se caracterizeze, pe de o parte, prin voința persoanei în cauză de a stabili centrul obișnuit al vieții sale într-un loc determinat și, pe de altă parte, printr-o prezență care să aibă un grad suficient de stabilitate pe teritoriul statului membru în cauză.
- 54 În speță, din cererea de decizie preliminară reiese că soții în discuție în litigiul principal s-au căsătorit la Ambasada Spaniei din Guineea-Bissau în luna august 2010 și că au avut reședința în acest stat din luna august 2010 până în luna februarie 2015, dată de la care s-au mutat în Togo, stat în care, în pofida separării lor în fapt începând din luna iulie 2018, au reședința în continuare, ca și cei doi copii ai lor.

- 55 În schimb, nu reiese nicidecum din elementele comunicate de instanța de trimitere că tatăl copiilor în discuție în litigiul principal, care are cetățenia portugheză, ar fi avut reședința obișnuită în statul membru de care aparține această instanță, și anume Regatul Spaniei, singur sau împreună cu mama copiilor lor comuni. Aceasta din urmă, care are cetățenie spaniolă și care a introdus cererea de desfacere a legăturii matrimoniale la instanțele din acest stat membru, susține, la rândul său, că și-a păstrat reședința obișnuită pe teritoriul statului membru respectiv, în pofida împrejurării că lucrează în calitate de agent contractual al Uniunii pe teritoriul unor state terțe cel puțin din luna august 2010, mai precis în Togo din luna februarie 2015, și că locuiește de atunci în acest stat terț împreună cu copiii săi.
- 56 Or, având în vedere aceste împrejurări și cele două elemente care caracterizează noțiunea de „reședință obișnuită”, în sensul articolului 3 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul nr. 2201/2003, astfel cum au fost amintite aceste elemente la punctul 44 din prezenta hotărâre, rezultă că soții în discuție în litigiul principal, sub rezerva unor verificări mai ample din partea instanței de trimitere pe baza ansamblului împrejurărilor de fapt proprii speței [a se vedea în acest sens Hotărârea din 25 noiembrie 2021, IB (Reședința obișnuită a unui soț – Divorț), C-289/20, EU:C:2021:955, punctul 52], nu au reședința obișnuită pe teritoriul statului membru de care aparține instanța sesizată cu cererea de desfacere a legăturii matrimoniale.
- 57 Astfel, *primo*, cu excepția, dacă este cazul, a perioadelor de concedii sau în care s-au născut copiii, care corespund de regulă unor întreruperi ocazionale și temporare ale cursului normal al vieții lor (a se vedea prin analogie Hotărârea din 28 iunie 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, punctul 51), soții în discuție în litigiul principal sunt absenți fizic în mod permanent de teritoriul Regatului Spaniei cel puțin începând din luna august 2010. Este cert că, în urma separării acestor soți, soția în discuție în litigiul principal nu s-a mutat pe teritoriul statului membru de care aparține instanța sesizată cu cererea de desfacere a legăturii matrimoniale. Mai precis, niciun element din dosar nu permite să se constate că această soție ar fi avut reședința pe teritoriul statului membru respectiv, a cărui resortisantă este, în cele șase luni imediat anterioare cererii sale de desfacere a legăturii matrimoniale, așa cum prevede articolul 3 alineatul (1) litera (a) a șasea liniuță din Regulamentul nr. 2201/2003.
- 58 În aceste condiții, nu rezultă că cerința, amintită la punctul 44 din prezenta hotărâre, referitoare la o prezență suficient de stabilă pe teritoriul statului membru de care aparține instanța de trimitere poate fi îndeplinită în speță. În ceea ce privește împrejurarea că șederea soților în discuție în litigiul principal în Togo, în calitate de agenți contractuali pe perioadă nedeterminată ai Uniunii repartizați la delegația acesteia din urmă în acest stat terț, în conformitate cu dispozițiile articolului 85 alineatul (1) din RAA care se aplică agenților contractuali menționați la articolul 3a din RAA, care nu sunt supuși unei rotații la sediul din Bruxelles, are astfel o legătură directă cu exercitarea atribuțiilor lor, este necesar să se precizeze că aceasta nu este în sine de natură nici să împiedice ca această ședere să prezinte un asemenea grad de stabilitate (a se vedea prin analogie Hotărârea din 28 iunie 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, punctele 12 și 47), nici să permită să se considere că absența fizică a persoanelor în cauză de pe teritoriul statului membru de care aparține instanța sesizată cu cererea de desfacere a legăturii matrimoniale ar fi în speță pur temporară sau ocazională.
- 59 *Secundo*, niciun element din dosar nu indică faptul că soții în discuție în litigiul principal sau măcar soția ar fi decis, în pofida îndepărtării lor fizice constante de teritoriul Regatului Spaniei de mai mulți ani, să stabilească centrul permanent sau obișnuit al intereselor lor în acest stat membru. Chiar dacă unul dintre acești soți și-ar fi manifestat intenția de a se instala în viitor în Spania, totuși, după cum s-a precizat la punctul 57 din prezenta hotărâre, din cererea de decizie

preliminară reiese că, în pofida separării lor în fapt începând din luna iulie 2018, niciunul dintre soții în discuție în litigiul principal nu a părăsit Togo. De altfel, așa cum a arătat domnul avocat general în esență la punctul 50 din concluzii, întrucât posturile din cadrul delegațiilor Uniunii, precum cea din Togo, sunt solicitate în mod voluntar de funcționarii și de agenții care doresc acest lucru, este îndoielnic că acești soți au avut efectiv intenția, după separarea lor în fapt, de a părăsi Togo pentru a-și transfera reședința obișnuită pe teritoriul Regatului Spaniei.

- 60 O apreciere în esență analogă pare să se impună în speță cu privire la reședința obișnuită a pârâtului sau a creditorului obligației de întreținere, în sensul articolului 3 litera (a) și, respectiv, al articolului 3 litera (b) din Regulamentul nr. 4/2009, în măsura în care, sub rezerva unor verificări mai ample efectuate de instanța de trimitere, nu pare să existe niciun element de natură să indice că persoanele în cauză și-au transferat reședința obișnuită pe teritoriul Regatului Spaniei.
- 61 Aceste considerații nu sunt repuse în discuție de argumentul guvernului spaniol, dezvoltat de altfel numai cu privire la interpretarea Regulamentului nr. 2201/2003, potrivit căruia soții în discuție în litigiul principal, ca urmare a calității lor de agenți contractuali repartizați în cadrul delegației Uniunii în Togo, ar beneficia de statut diplomatic în acest stat terț și, prin urmare, în temeiul articolului 31 alineatul 1 din Convenția de la Viena, ar beneficia de imunitate în fața instanțelor civile din statul acreditar, ceea ce, potrivit acestui guvern, ar trebui să conducă la recunoașterea, în temeiul articolului 40 din Codul civil, a competenței instanțelor din statul membru în care acești agenți nu beneficiază de statutul diplomatic menționat, și anume, în speță, Regatul Spaniei.
- 62 Astfel, chiar dacă această afirmație este exactă, ea nu are totuși influență asupra interpretării noțiunii de „reședință obișnuită”, în sensul articolului 3 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul nr. 2201/2003 și al articolului 3 literele (a) și (b) din Regulamentul nr. 4/2009, întrucât, în temeiul acestor dispoziții, instanța sesizată nu își poate recunoaște competența decât dacă soții, împreună sau separat, și/sau copiii lor, aceștia din urmă în calitate de creditori ai obligației de întreținere în vederea aplicării articolului 3 litera (b) din Regulamentul nr. 4/2009, au reședința obișnuită pe teritoriul statului membru de care aparține această instanță, o asemenea reședință obișnuită îndeplinind criteriile menționate la punctele 44 și 53 din prezenta hotărâre.
- 63 Or, faptul că o asemenea reședință obișnuită în statul membru de care aparține instanța sesizată lipsește este suficient pentru a se constata necompetența acestei instanțe, în temeiul articolului 3 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul nr. 2201/2003 și al articolului 3 literele (a) și (b) din Regulamentul nr. 4/2009, independent de aspectul dacă soții în discuție în litigiul principal și copiii lor beneficiază în Togo de o eventuală imunitate în fața instanțelor civile din acest stat terț.
- 64 Niciun argument în sens contrar nu poate fi dedus din considerentul (14) al Regulamentului nr. 2201/2003, invocat de asemenea de guvernul spaniol, din care rezultă că, atunci când instanța competentă în temeiul acestui regulament nu își poate exercita competența din cauza existenței unei imunități diplomatice în conformitate cu dreptul internațional, competența trebuie stabilită în statul membru în care persoana în cauză nu beneficiază de nicio imunitate, în conformitate cu legislația statului membru respectiv.
- 65 Astfel, după cum a arătat Comisia în mod întemeiat, acest considerent vizează situația în care instanța unui stat membru, deși este competentă în temeiul dispozițiilor Regulamentului nr. 2201/2003, nu este în măsură să exercite această competență din cauza existenței unei imunități diplomatice. Or, este cert că, în litigiul principal, nici soții, nici copiii acestora nu beneficiază de imunitate diplomatică în niciun stat membru. Mai exact, din articolul 11 litera (a)

din Protocolul privind privilegiile și imunitățile rezultă că funcționarii și ceilalți agenți ai Uniunii beneficiază de imunitate de jurisdicție pe teritoriul statelor membre numai pentru actele îndeplinite „în calitatea lor oficială”, cu alte cuvinte, în cadrul misiunii încredințate Uniunii (Hotărârea din 30 noiembrie 2021, LR Generalprokuratūra, C-3/20, EU:C:2021:969, punctul 56 și jurisprudența citată). Rezultă, după cum confirmă articolul 23 din statut, că o asemenea imunitate de jurisdicție nu acoperă acțiunile în justiție al căror obiect privește raporturi de ordin privat, precum cereri între soți în materie matrimonială, de răspundere părintească sau de obligații de întreținere față de copiii lor, care, prin natura lor, nu privesc participarea beneficiarului imunității la îndeplinirea sarcinilor instituției Uniunii de care aparține (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 iulie 1968, Sayag și Zurich, 5/68, EU:C:1968:42, p. 585).

- 66 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolul 3 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul nr. 2201/2003 și articolul 3 literele (a) și (b) din Regulamentul nr. 4/2009 trebuie interpretate în sensul că, în vederea stabilirii reședinței obișnuite, în sensul acestor dispoziții, nu poate constitui un element determinant calitatea de agenți contractuali ai Uniunii a soților în cauză, repartizați în cadrul unei delegații a acestora din urmă într-un stat terț, și despre care se susține că beneficiază de statut diplomatic în acest stat terț.

Cu privire la a doua întrebare

- 67 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere ridică problema, în ipoteza în care stabilirea reședinței obișnuite a soților ar depinde de calitatea lor de agenți contractuali ai Uniunii repartizați în cadrul unei delegații a acestora din urmă într-un stat terț, a incidenței acestei situații asupra stabilirii reședinței obișnuite a copiilor minori, în sensul articolului 8 din Regulamentul nr. 2201/2003.
- 68 Ținând seama de răspunsul dat la prima întrebare, nu este necesar să se răspundă la a doua întrebare.

Cu privire la a treia întrebare

- 69 Prin intermediul celei de a treia întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 8 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2201/2003 trebuie interpretat în sensul că, în vederea stabilirii reședinței obișnuite a unui copil, trebuie să se ia în considerare legătura constituită de cetățenia mamei, precum și de reședința acesteia înainte de căsătorie în statul membru de care aparține instanța sesizată cu o cerere în materia răspunderii părintești sau împrejurarea potrivit căreia copiii minori s-au născut în respectivul stat membru și au cetățenia acestuia.
- 70 Potrivit articolului 8 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2201/2003, competența instanței judecătorești dintr-un stat membru în materia răspunderii părintești privind un copil se stabilește pe baza criteriului reședinței obișnuite a acestui copil la momentul la care această instanță este sesizată.
- 71 În această privință, Curtea a statuat în mod repetat că reședința obișnuită a copilului constituie o noțiune autonomă de drept al Uniunii care trebuie interpretată în raport cu contextul dispozițiilor care o menționează și cu obiectivele Regulamentului nr. 2201/2003, în special obiectivul care reiese din considerentul (12) al acestuia, potrivit căruia temeiurile de competență pe care le

stabilește acest regulament sunt concepute în funcție de interesul superior al copilului și în special de criteriul proximității (Hotărârea din 28 iunie 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, punctul 40 și jurisprudența citată).

- 72 În conformitate cu jurisprudența Curții, reședința obișnuită a copilului trebuie să fie stabilită pe baza unui ansamblu de împrejurări de fapt proprii fiecărui caz în parte. În afară de prezența fizică a copilului pe teritoriul unui stat membru, trebuie să fie reținuți și alți factori de natură să demonstreze că această prezență nu are nicidecum un caracter temporar sau ocazional și că ea reflectă o anumită integrare într-un mediu social și familial (Hotărârea din 28 iunie 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, punctul 41 și jurisprudența citată), ceea ce corespunde locului în care se situează în fapt centrul vieții sale (Hotărârea din 28 iunie 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, punctul 42).
- 73 Printre acești factori figurează durata, regularitatea, condițiile și motivele șederii copilului pe teritoriul statului membru în cauză, precum și cetățenia acestui copil, factorii relevanți variind în funcție de vârsta copilului în cauză (Hotărârea din 8 iunie 2017, OL, C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, punctul 44 și jurisprudența citată). Sunt relevante de asemenea locul și condițiile de școlarizare ale copilului, precum și raporturile de familie și sociale pe care acesta le are în statul membru în cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea din 28 iunie 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, punctul 43).
- 74 În ceea ce privește intenția părinților de a se stabili împreună cu copilul într-un anumit loc, Curtea a recunoscut că și aceasta poate să fie luată în considerare atunci când această intenție este exprimată prin anumite măsuri tangibile, cum ar fi achiziționarea sau închirierea unei locuințe în statul membru în cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea din 28 iunie 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, punctul 46 și jurisprudența citată).
- 75 Rezultă că, astfel cum a arătat în esență domnul avocat general la punctul 72 din concluzii, determinarea reședinței obișnuite a unui copil într-un anumit stat membru, în sensul articolului 8 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2201/2003, impune cel puțin ca respectivul copil să fi fost prezent fizic în acel stat membru și ca factorii suplimentari care pot fi luați în considerare să indice că această prezență nu are nicidecum un caracter temporar sau ocazional și că ea reflectă o anumită integrare a acestui copil într-un mediu social și familial.
- 76 În consecință, în cauza principală, în vederea stabilirii reședinței obișnuite a copiilor minori, în sensul articolului 8 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2201/2003, legătura constituită de cetățenia mamei acestora, precum și reședința sa în Spania înainte de căsătorie și de nașterea copiilor, care nu prezintă relevanță în acest scop, nu pot fi luate în considerare.
- 77 În schimb, cetățenia spaniolă a copiilor minori în discuție în litigiul principal și faptul că aceștia din urmă s-au născut în Spania pot constitui factori relevanți, fără a fi însă determinanți. Astfel, faptul că un copil este originar dintr-un stat membru și că împărtășește cultura acestui stat cu unul dintre părinții săi nu este determinant pentru identificarea locului reședinței obișnuite a acestui copil (a se vedea în acest sens Hotărârea din 28 iunie 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, punctul 52). Această constatare se impune cu atât mai mult atunci când, precum în cauza principală, niciun element nu evidențiază că respectivii copii ar fi fost prezenți fizic de manieră neocazională pe teritoriul statului membru de care aparține instanța sesizată și ar beneficia în acest stat, ținând seama de vârsta lor, de o anumită integrare, în special într-un mediu școlar, social și familial.

- 78 Prin urmare, trebuie să se răspundă la a treia întrebare că articolul 8 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2201/2003 trebuie interpretat în sensul că, în vederea stabilirii reședinței obișnuite a unui copil, legătura constituită de cetățenia mamei, precum și de reședința acesteia înainte de căsătorie în statul membru de care aparține instanța sesizată cu o cerere în materia răspunderii părintești nu este relevantă, iar împrejurarea potrivit căreia copiii minori s-au născut în respectivul stat membru și au cetățenia acestuia este insuficientă.

Cu privire la a patra întrebare

- 79 Prin intermediul celei de a patra întrebări, instanța de trimitere urmărește să afle în esență dacă, în cazul în care nicio instanță dintr-un stat membru nu este competentă să se pronunțe cu privire la o cerere de desfacere a legăturii matrimoniale în temeiul articolelor 3-5 din Regulamentul nr. 2201/2003 și, respectiv, cu privire la cea în materia răspunderii părintești în temeiul articolelor 8-13 din acest regulament, articolele 7 și 14 din regulamentul menționat trebuie interpretate în sensul că faptul că intimatul din litigiul principal este resortisant al unui alt stat membru decât cel de care aparține instanța sesizată împiedică aplicarea clauzelor referitoare la competența reziduală prevăzute la articolele 7 și 14 pentru a fundamenta competența acestei instanțe.
- 80 Trebuie să se observe de la bun început că, în timp ce articolul 7 din Regulamentul nr. 2201/2003, intitulat „Competențe reziduale”, face parte din secțiunea 1 din capitolul II din acest regulament, intitulată „Divorț, separare de drept și anulare a căsătoriei”, articolul 14 din regulamentul menționat, intitulat de asemenea „Competențe reziduale”, figurează printre dispozițiile secțiunii 2 din același capitol, care se referă la „Răspundere părintească”. Rezultă că, în măsura în care articolele 7 și 14 din Regulamentul nr. 2201/2003 privesc competența reziduală în domeniul desfacerii legăturii matrimoniale și, respectiv, competența reziduală în materia răspunderii părintești față de copii, aceste două regimuri de competență trebuie examinate succesiv.
- 81 În ceea ce privește, în primul rând, competența reziduală în domeniul desfacerii legăturii matrimoniale, din modul de redactare a articolului 7 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2201/2003 reiese că numai în cazul în care nicio instanță judecătorească dintr-un stat membru nu este competentă în temeiul articolelor 3-5 din acest regulament, competența este stabilită, în fiecare stat membru, de dreptul național.
- 82 Deși, după cum a arătat în esență domnul avocat general la punctul 81 din concluzii, această dispoziție, considerată izolat, pare să permită soților care nu au reședința obișnuită într-un stat membru și care au cetățenii diferite să dispună de un for subsidiar în temeiul normelor naționale de competență, domeniul de aplicare al acestei dispoziții trebuie totuși interpretat ținând seama de articolul 6 din Regulamentul nr. 2201/2003.
- 83 Or, articolul 6 din acest regulament, intitulat „Caracterul exclusiv al competențelor prevăzute la articolele 3, 4 și 5”, prevede că „[u]n soț care [...] are reședința obișnuită pe teritoriul unui stat membru sau [...] este resortisant al unui stat membru [...] nu poate fi chemat în judecată în fața instanțelor judecătorești dintr-un alt stat membru decât în temeiul articolelor 3, 4 și 5”.
- 84 Astfel, potrivit acestui articol 6, un pârât care are reședința obișnuită pe teritoriul unui stat membru sau este resortisant al unui stat membru nu poate fi chemat în judecată, având în vedere caracterul exclusiv al competențelor definite la articolele 3-5 din Regulamentul nr. 2201/2003, în fața instanțelor judecătorești dintr-un alt stat membru decât în temeiul acestor dispoziții și, prin urmare, nu în temeiul normelor de competență stabilite de dreptul național (Hotărârea din 29 noiembrie 2007, Sundelind Lopez, C-68/07, EU:C:2007:740, punctul 22).

- 85 Rezultă că, în cazul în care o instanță dintr-un stat membru nu este competentă să se pronunțe cu privire la o cerere de desfacere a legăturii matrimoniale în temeiul articolelor 3-5 din Regulamentul nr. 2201/2003, articolul 6 din acest regulament împiedică instanța respectivă să constate competența sa în temeiul normelor de competență reziduală prevăzute de dreptul național, în conformitate cu articolul 7 alineatul (1) din regulamentul amintit, atunci când pârâtul este un resortisant al unui alt stat membru decât cel de care aparține instanța menționată.
- 86 În speță, soțul, care este pârât în cadrul acțiunii în desfacerea legăturii matrimoniale în fața instanțelor spaniole, este de cetățenie portugheză, astfel încât, având în vedere informațiile comunicate de instanța de trimitere și sub rezerva unor verificări mai ample efectuate de aceasta din urmă, soții în discuție în litigiul principal nu au reședință obișnuită pe teritoriul unui stat membru, mai precis al statului membru de care aparține această instanță. În consecință, dacă instanța de trimitere nu poate constata competența sa de a se pronunța cu privire la o asemenea acțiune în temeiul articolelor 3-5 din Regulamentul nr. 2201/2003, articolul 7 alineatul (1) din acest regulament nu îi permite să își întemeieze competența pe norme de competență reziduală prevăzute de dreptul național, în măsura în care articolul 6 litera (b) din regulamentul menționat ar împiedica intimatul din litigiul principal, care este resortisant al unui alt stat membru decât cel de care aparține instanța respectivă, să fie chemat în judecată în fața acesteia din urmă.
- 87 Trebuie să se adauge că, după cum a arătat Comisia în observațiile sale scrise, această interpretare nu înseamnă că soțul care solicită desfacerea legăturii matrimoniale este lipsit de posibilitatea de a introduce cererea sa la instanțele din statul membru al cărui resortisant este pârâtul dacă articolele 3-5 din Regulamentul nr. 2201/2003 nu desemnează un alt for. Astfel, într-un asemenea caz, articolul 6 litera (b) din acest regulament nu se opune ca instanțele din statul membru al cărui resortisant este pârâtul să fie competente să soluționeze cererea de desfacere a legăturii matrimoniale, în temeiul normelor naționale de competență ale acestui stat membru.
- 88 În al doilea rând, în ceea ce privește competența reziduală în materia răspunderii părintești, trebuie amintit că, potrivit articolului 14 din Regulamentul nr. 2201/2003, atunci când nicio instanță judecătorească dintr-un stat membru nu este competentă în temeiul articolelor 8-13 din acest regulament, competența este reglementată, în fiecare stat membru, de dreptul statului respectiv.
- 89 În această privință trebuie să se arate că faptul că un litigiu aflat pe rolul unei instanțe a unui stat membru nu este susceptibil să intre în domeniul de aplicare al articolului 8 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2201/2003 în lipsa reședinței obișnuite a copilului în statul membru menționat nu se opune în mod necesar posibilității ca instanța respectivă să fie competentă să soluționeze acest litigiu pe un alt temei.
- 90 În speță, în cazul în care interpretarea prezentată la punctele 70-78 din prezenta hotărâre, potrivit căreia, în esență, o prezență fizică a copilului într-un stat membru este o condiție prealabilă pentru a stabili reședința lui obișnuită pe teritoriul acestui stat, are drept consecință faptul că nu este posibil să se desemneze ca fiind competentă o instanță a unui stat membru în temeiul dispozițiilor Regulamentului nr. 2201/2003 referitoare la răspunderea părintească, nu este mai puțin adevărat că este în continuare posibil ca fiecare stat membru, în conformitate cu articolul 14 din acest regulament, să stabilească competența propriilor instanțe în temeiul unor norme de drept intern, îndepărtându-se de la criteriul proximității pe care se întemeiază dispozițiile regulamentulului menționat (a se vedea în acest sens Hotărârea din 17 octombrie 2018, UD, C-393/18 PPU, EU:C:2018:835, punctul 57).

- 91 În consecință, articolul 14 din Regulamentul nr. 2201/2003 nu se opune ca, pentru a stabili propria competență, instanța sesizată să aplice normele de drept intern, inclusiv, dacă este cazul, cea întemeiată pe cetățenia copilului în cauză, chiar dacă tatăl acestuia, pârât, ar fi un resortisant al unui alt stat membru decât cel de care aparține instanța respectivă.
- 92 Ținând seama de aceste considerații, într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal, nu este exclus, așa cum a arătat în esență domnul avocat general la punctul 95 din concluzii, ca competența internațională în materia desfacerii legăturii matrimoniale, pe de o parte, și cea în materia răspunderii părintești, pe de altă parte, să aparțină unor instanțe din state membre diferite. Această constatare ar putea conduce la ridicarea problemei dacă interesul superior al copilului, a cărui respectare trebuie, conform considerentelor (12) și (33) ale Regulamentului nr. 2201/2003, să fie asigurată în mod special prin normele de competență în materia răspunderii părintești, nu ar putea fi compromis prin această fragmentare.
- 93 În această privință trebuie amintit că, astfel cum arată considerentul (5) al Regulamentului nr. 2201/2003, în vederea garantării egalității copiilor, acest regulament reglementează toate hotărârile judecătorești în materia răspunderii părintești, inclusiv măsurile de protecție a copilului, independent de orice legătură cu o procedură matrimonială.
- 94 Or, deși, după cum a arătat și domnul avocat general la punctul 96 din concluzii, Regulamentul nr. 2201/2003 permite soților, în special la articolul 12 alineatul (3), să evite o dispersare a instanțelor competente precum cea menționată la punctul 92 din prezenta hotărâre prin acceptarea competenței, în vederea soluționării unei cereri în materia răspunderii părintești, a instanței competente în materie de divorț, atunci când această competență este în interesul superior al copilului, nu este mai puțin adevărat că o asemenea fragmentare, a cărei eventuală apariție este inerentă sistemului acestui regulament, nu este în mod necesar incompatibilă cu interesul menționat. Astfel, părintele în cauză poate, în interesul superior al copilului, să dorească să formuleze o asemenea cerere în fața altor instanțe, printre care cele din statul membru al cărui resortisant este, această din urmă alegere putând fi motivată în special prin ușurința de a se exprima în limba sa maternă și prin costurile eventual mai reduse ale procedurii [a se vedea prin analogie Hotărârea din 5 septembrie 2019, R (Competența privind răspunderea părintească și obligația de întreținere), C-468/18, EU:C:2019:666, punctele 50 și 51].
- 95 Trebuie să se adauge că, în conformitate cu articolul 12 alineatul (4) din Regulamentul nr. 2201/2003, în cazul în care copilul are reședința obișnuită pe teritoriul unui stat terț care nu este parte contractantă la Convenția privind competența, dreptul aplicabil, recunoașterea, executarea și cooperarea în materia răspunderii părintești și a măsurilor de protecție a copiilor, încheiată la Haga la 19 octombrie 1996, competența bazată în special pe alineatul (3) al acestui articol se consideră a fi în interesul copilului, mai ales atunci când o procedură se dovedește a fi imposibilă în respectivul stat terț.
- 96 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a patra întrebare:
- În cazul în care nicio instanță dintr-un stat membru nu este competentă să se pronunțe cu privire la o cerere de desfacere a legăturii matrimoniale în temeiul articolelor 3-5 din Regulamentul nr. 2201/2003, articolul 7 din regulamentul menționat coroborat cu articolul 6 din acesta trebuie interpretat în sensul că faptul că intimatul din litigiul principal este resortisant al unui alt stat membru decât cel de care aparține instanța sesizată împiedică aplicarea clauzei referitoare la competența reziduală prevăzute la acest articol 7 pentru a fundamenta competența acestei instanțe, fără a se opune însă ca instanțele din statul membru

al cărui resortisant este să fie competente să soluționeze o astfel de cerere în temeiul normelor naționale de competență ale acestui din urmă stat membru.

- În cazul în care nicio instanță dintr-un stat membru nu este competentă să se pronunțe cu privire la o cerere în materia răspunderii părintești în temeiul articolelor 8-13 din Regulamentul nr. 2201/2003, articolul 14 din acest regulament trebuie interpretat în sensul că faptul că intimatul din litigiul principal este resortisant al unui alt stat membru decât cel de care aparține instanța sesizată nu se opune aplicării clauzei referitoare la competența reziduală prevăzute la acest articol 14.

Cu privire la a cincea întrebare

- 97 Prin intermediul celei de a cincea întrebări, instanța de trimitere urmărește să afle în esență, în cazul în care reședința obișnuită a tuturor părților din litigiul în materie de obligații de întreținere nu se află într-un stat membru, în ce condiții ar putea fi constatată competența întemeiată, în cazuri excepționale, pe *forum necessitatis*, prevăzut la articolul 7 din Regulamentul nr. 4/2009. Mai precis, instanța de trimitere ridică problema, pe de o parte, care sunt condițiile necesare pentru a considera că procedura nu se poate iniția sau desfășura în mod rezonabil sau este imposibil să se desfășoare într-un stat terț cu care litigiul are o legătură strânsă și dacă partea care se prevalează de acest articol 7 este obligată să demonstreze că a inițiat sau a încercat să inițieze fără succes această procedură în fața instanțelor din acest stat terț și, pe de altă parte, dacă, pentru a considera că un litigiu trebuie să prezinte o legătură suficientă cu statul membru al instanței sesizate, este posibil să se aibă în vedere cetățenia uneia dintre părți.
- 98 Potrivit articolului 7 primul paragraf din Regulamentul nr. 4/2009, în cazul în care nicio instanță dintr-un stat membru nu este competentă în temeiul articolelor 3-6 din acest regulament, instanțele dintr-un stat membru pot fi, în cazuri excepționale, investite cu cauza respectivă în situația în care procedura nu se poate iniția sau desfășura în mod rezonabil sau este imposibil să se desfășoare într-un stat terț cu care litigiul are o legătură strânsă. În temeiul celui de al doilea paragraf al acestui articol, litigiul trebuie să prezinte o legătură suficientă cu statul membru al instanței sesizate.
- 99 Articolul 7 din Regulamentul nr. 4/2009 prevede astfel patru condiții cumulative care trebuie îndeplinite pentru ca o instanță dintr-un stat membru sesizată cu o cerere în materie de obligații de întreținere să poată constata în mod excepțional competența sa în temeiul stării de necesitate (*forum necessitatis*). În primul rând, această instanță trebuie să constate că nicio instanță dintr-un stat membru nu este competentă în temeiul articolelor 3-6 din Regulamentul nr. 4/2009. În al doilea rând, litigiul cu care este sesizată trebuie să aibă o legătură strânsă cu un stat terț. În al treilea rând, procedura în cauză nu se poate iniția sau desfășura în mod rezonabil în acest stat terț sau este imposibil să se desfășoare în acest stat. În sfârșit, în al patrulea rând, litigiul trebuie să prezinte de asemenea o legătură suficientă cu statul membru al instanței sesizate.
- 100 Deși este de competența instanței de trimitere să verifice dacă toate aceste condiții sunt îndeplinite pentru ca, dacă este cazul, să se poată prevala de competența acordată de dispozițiile articolului 7 din Regulamentul nr. 4/2009, este necesar, pentru fiecare dintre aceste condiții și având în vedere elementele furnizate de această instanță, să se aducă precizările care urmează.
- 101 În primul rând, în ceea ce privește îndeplinirea primei condiții menționate la punctul 99 din prezenta hotărâre, trebuie să se observe că nu este suficient ca instanța sesizată să constate că propria competență, în temeiul articolelor 3-6 din Regulamentul nr. 4/2009, lipsește, ci trebuie de

asemenea să se asigure, în special atunci când sunt sesizate mai multe instanțe, că nicio instanță dintr-un stat membru nu este competentă în temeiul acestor articole. Prin urmare, împrejurarea, evocată de instanța de trimitere ca premisă a celei de a cincea întrebări, că intimatul sau creditorul ori creditorii au reședința obișnuită într-un stat terț, cu alte cuvinte, că nu îndeplinesc criteriile prevăzute la articolul 3 literele (a) și, respectiv, (b) din Regulamentul nr. 4/2009, nu este suficientă pentru a se constata că nicio instanță dintr-un stat membru nu este competentă în temeiul articolelor 3-6 din regulamentul amintit, în sensul articolului 7 din acesta. În consecință, revine în continuare instanței de trimitere sarcina de a verifica dacă ea și instanțele din celelalte state membre nu sunt competente să se pronunțe cu privire la această cerere în temeiul criteriilor de atribuire a competenței enumerate la articolul 3 literele (c) sau (d) sau la articolele 4-6 din acest regulament.

- 102 *Primo*, în ceea ce privește articolul 3 literele (c) și (d) din Regulamentul nr. 4/2009, această dispoziție atribuie competența fie instanței judecătorești competente în temeiul legii forului într-o acțiune principală privind starea persoanei, cererea privind obligația de întreținere fiind accesorie acesteia, fie instanței judecătorești competente în temeiul legii forului într-o acțiune privind răspunderea părintească, cererea privind obligația de întreținere fiind accesorie acesteia, cu excepția cazurilor în care respectivele competențe se întemeiază numai pe cetățenia uneia dintre părți.
- 103 În speță, în cazul în care, astfel cum rezultă din cuprinsul punctelor 86-92 din prezenta hotărâre, instanța de trimitere nu ar fi competentă să se pronunțe cu privire la cererea de desfacere a legăturii matrimoniale, dar ar putea fi competentă, în temeiul clauzei de competență reziduală prevăzute la articolul 14 din Regulamentul nr. 2201/2003, să se pronunțe cu privire la cererea referitoare la răspunderea părintească pe baza dispozițiilor de drept național întemeiate pe cetățenia recurentei din litigiul principal, instanța de trimitere ar trebui să stabilească dacă, ținând seama de această împrejurare și având în vedere articolul 3 litera (d) din Regulamentul nr. 4/2009, ea nu ar fi competentă să soluționeze cererea privind obligația de întreținere în favoarea copiilor.
- 104 *Secundo*, în ceea ce privește criteriile de atribuire a competenței prevăzute la articolele 4 și 5 din Regulamentul nr. 4/2009, deși niciun element din dosarul de care dispune Curtea nu sugerează că acestea ar fi aplicabile în cauza principală, trebuie să se precizeze în special că, pe de o parte, alegerea unei instanțe prevăzute la articolul 4 din acest regulament este în orice caz exclusă în temeiul alineatului (3) al acestui articol pentru litigiile cu privire la o obligație de întreținere privind un copil mai mic de optsprezece ani și, pe de altă parte, în ceea ce privește competența întemeiată pe articolul 5 din regulamentul menționat, din acest dosar nu rezultă că intimatul din litigiul principal s-ar fi înfățișat în mod voluntar pentru un alt motiv decât acela de a contesta competența instanței sesizate dintr-un stat membru. În schimb, nu este exclus ca instanțele din Republica Portugheză să își poată întemeia competența, dacă este cazul, pe articolul 6 din același regulament, având în vedere cetățenia portugheză comună a tatălui și a copiilor săi, dacă aceștia din urmă sunt părți la procedura referitoare la cererea privind obligația de întreținere în calitate de creditor ai unei asemenea obligații de întreținere, aspect a cărui verificare este însă de competența instanței de trimitere.
- 105 În al doilea rând, în ceea ce privește condiția prevăzută la articolul 7 din Regulamentul nr. 4/2009 potrivit căreia litigiul cu care este sesizată instanța are o legătură strânsă cu un stat terț, trebuie să se arate că acest regulament nu furnizează nicio indicație cu privire la împrejurările care permit să se constate existența unei astfel de legături strânse. Ținând seama însă de criteriile de competență pe care se întemeiază regulamentul menționat, în special cel al reședinței obișnuite, instanța

sesizată trebuie să poată fi în măsură să constate existența unei asemenea legături strânse atunci când din împrejurările cauzei rezultă, aspect a cărui verificare revine acestei instanțe, că toate părțile din litigiu au reședința obișnuită pe teritoriul statului terț în cauză. Astfel, independent de criteriile pe care se întemeiază competența în materie de obligații de întreținere în acest stat terț, în special atunci când este vorba despre un stat care nu este parte contractantă la Convenția de la Haga din 23 noiembrie 2007 privind obținerea pensiei de întreținere în străinătate pentru copii și alți membri ai familiei, este, în principiu, rezonabil să se considere, ținând seama de criteriul proximității, că instanțele din statul pe teritoriul căruia copilul minor, creditor al obligației de întreținere, și debitorul obligației de întreținere au reședința obișnuită ar fi în cea mai bună poziție pentru a aprecia nevoile acestui copil, având în vedere mediul, în special mediul social și familial, în care acesta trăiește și urmează să trăiască.

- 106 În al treilea rând, pentru ca instanța sesizată dintr-un stat membru să poată, cu titlu excepțional, să exercite competența care rezultă din articolul 7 din Regulamentul nr. 4/2009, trebuie de asemenea ca procedura în cauză să nu se poată iniția sau desfășura în mod rezonabil sau să fie imposibil să se desfășoare în fața instanțelor din statul terț în cauză.
- 107 În această privință, deși considerentul (16) al acestui regulament menționează războiul civil ca un exemplu în care procedura în statul terț în cauză se dovedește a fi imposibil de realizat, ilustrând astfel caracterul excepțional al cazurilor în care poate fi exercitată competența întemeiată pe *forum necessitatis*, trebuie să se arate că regulamentul amintit nu furnizează indicații cu privire la împrejurările în care instanța sesizată dintr-un stat membru ar putea constata că procedura în materie de obligații de întreținere nu se poate iniția sau desfășura în mod rezonabil în fața instanțelor din statul terț respectiv. Din același considerent (16) reiese însă că, „[p]entru a se remedia în special situațiile de denegare de dreptate”, a fost instituit *forum necessitatis*, prin care se permite instanței sesizate a unui stat membru, în cazuri excepționale, să fie investită cu soluționarea unui litigiu care prezintă o legătură strânsă cu un stat terț, în „situația în care în mod rezonabil nu se poate aștepta ca reclamantul să introducă sau să efectueze o procedură” în acest stat terț.
- 108 În consecință, din aceste precizări rezultă, pe de o parte, că, pentru a constata, dacă este cazul, competența sa în temeiul articolului 7 din Regulamentul nr. 4/2009, instanța sesizată dintr-un stat membru nu poate impune solicitantului de întreținere să demonstreze că a inițiat sau a încercat să inițieze fără succes procedura în discuție în fața instanțelor din statul terț în cauză. Prin urmare, este suficient ca instanța sesizată dintr-un stat membru, având în vedere ansamblul elementelor de fapt și de drept ale speței, să fie în măsură să se asigure că obstacolele din statul terț în cauză sunt de așa natură încât ar fi nerezonabil să i se impună solicitantului să solicite îndeplinirea obligației de întreținere în fața instanțelor din acest stat terț.
- 109 Astfel, după cum a arătat în esență domnul avocat general la punctul 126 din concluzii, a impune unui asemenea solicitant să încerce să inițieze o procedură în fața instanțelor din statul terț în cauză numai pentru a demonstra starea de necesitate pentru a aplica *forum necessitatis* ar fi contrar obiectivului Regulamentului nr. 4/2009 care urmărește în special, în conformitate cu jurisprudența amintită la punctul 48 din prezenta hotărâre, să protejeze creditorul obligației de întreținere și să favorizeze buna administrare a justiției. Această constatare se impune cu atât mai mult atunci când creditorul obligației de întreținere este un copil, al cărui interes superior trebuie să orienteze atât interpretarea, cât și punerea în aplicare a Regulamentului nr. 4/2009 și este considerat primordial, așa cum se afirmă la articolul 24 alineatul (2) din cartă, în toate acțiunile referitoare la copii, indiferent dacă sunt realizate de autorități publice sau de instituții private (a se vedea în acest sens Hotărârea din 16 iulie 2015, A, C-184/14, EU:C:2015:479, punctul 46).

- 110 Pe de altă parte, în măsura în care, astfel cum precizează considerentul (16) al Regulamentului nr. 4/2009, obiectivul competenței întemeiate pe *forum necessitatis* este de a se remedia „în special” situațiile de denegare de dreptate, este în principiu justificat ca instanța sesizată dintr-un stat membru să se poată prevala de acesta, în cazuri excepționale și sub rezerva unei analize detaliate a condițiilor procedurale din statul terț în cauză, atunci când accesul la justiție în acest stat terț este împiedicat, în drept sau în fapt, mai ales prin aplicarea unor condiții procedurale discriminatorii sau contrare garanțiilor fundamentale ale procesului echitabil.
- 111 În al patrulea rând, este necesar ca litigiul în discuție să prezinte o „legătură suficientă” cu statul membru al instanței sesizate. În această privință, pentru a răspunde îndoielilor instanței de trimitere, este suficient să se arate că considerentul (16) al Regulamentului nr. 4/2009 precizează că o astfel de legătură ar putea fi constituită printre altele de cetățenia uneia dintre părți.
- 112 Ținând seama de aceste precizări, precum și de elementele prezentate de mama copiilor minori în discuție în litigiul principal, este de competența instanței de trimitere să stabilească dacă această instanță se poate întemeia pe dispozițiile articolului 7 din Regulamentul nr. 4/2009 pentru a soluționa cererea privind obligația de întreținere formulată de MPA în favoarea copiilor săi. În această privință, instanța de trimitere se poate declara competentă pentru a remedia un risc de denegare de dreptate, dar nu se poate întemeia numai pe circumstanțe generale referitoare la deficiențele sistemului judiciar al statului terț, fără a analiza consecințele pe care circumstanțele menționate le-ar putea avea asupra speței.
- 113 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a cincea întrebare că articolul 7 din Regulamentul nr. 4/2009 trebuie interpretat în sensul că:
- în cazul în care reședința obișnuită a tuturor părților din litigiul în materie de obligații de întreținere nu se află într-un stat membru, competența întemeiată, în cazuri excepționale, pe *forum necessitatis*, prevăzut la acest articol 7, poate fi constatată dacă nicio instanță dintr-un stat membru nu este competentă în temeiul articolelor 3-6 din acest regulament, dacă procedura nu se poate iniția sau desfășura în mod rezonabil în statul terț cu care litigiul are o legătură strânsă sau este imposibil să se desfășoare în acest stat și dacă acest litigiu prezintă o legătură suficientă cu statul membru al instanței sesizate;
 - pentru a considera, în cazuri excepționale, că o procedură nu se poate iniția sau desfășura în mod rezonabil într-un stat terț, trebuie ca, în urma unei analize detaliate a elementelor prezentate în fiecare speță, accesul la justiție în acest stat terț să fie împiedicat, în drept sau în fapt, în special prin aplicarea unor condiții procedurale discriminatorii sau contrare garanțiilor fundamentale ale procesului echitabil, fără să se impună ca partea care se prevalează de articolul 7 menționat să fie obligată să demonstreze că a inițiat sau a încercat să inițieze fără succes această procedură în fața instanțelor din același stat terț, și
 - pentru a considera că un litigiu trebuie să prezinte o legătură suficientă cu statul membru al instanței sesizate, este posibil să se aibă în vedere cetățenia uneia dintre părți.

Cu privire la a șasea întrebare

- 114 Prin intermediul celei de a șasea întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 47 din cartă trebuie interpretat în sensul că se opune ca, în urma aplicării dispozițiilor Regulamentelor nr. 2201/2003 și 4/2009, niciun stat membru să nu fie competent, nici chiar într-un caz în care soții în cauză au legături strânse cu state membre ca urmare a cetățeniei lor și a reședinței lor anterioare.
- 115 Astfel cum reiese în special din cuprinsul punctelor 87-92 și 98-113 din prezenta hotărâre și după cum a arătat în esență Comisia în observațiile sale scrise, rezultă că, în temeiul dispozițiilor Regulamentului nr. 2201/2003 și ale Regulamentului nr. 4/2009, în special ale articolelor 7 și 14 din Regulamentul nr. 2201/2003 și ale articolului 7 din Regulamentul nr. 4/2009, care instituie mecanisme care permit desemnarea unei instanțe competente în cazul în care nicio instanță dintr-un stat membru nu este competentă în temeiul celorlalte dispoziții ale acestor regulamente, instanțele din cel puțin un stat membru ar trebui să fie competente să soluționeze acțiunile în materie de desfacere a legăturii matrimoniale, de răspundere părintească și, respectiv, de obligații de întreținere.
- 116 În consecință, astfel cum a arătat Comisia, întrucât a șasea întrebare este ipotetică, nu este necesar să se răspundă la aceasta.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 117 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a treia) declară:

- 1) **Articolul 3 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești, de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1347/2000, și articolul 3 literele (a) și (b) din Regulamentul (CE) nr. 4/2009 al Consiliului din 18 decembrie 2008 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor și cooperarea în materie de obligații de întreținere trebuie interpretate în sensul că, în vederea stabilirii reședinței obișnuite, în sensul acestor dispoziții, nu poate constitui un element determinant calitatea de agenți contractuali ai Uniunii Europene a soților în cauză, repartizați în cadrul unei delegații a acesteia din urmă într-un stat terț, și despre care se susține că beneficiază de statut diplomatic în acest stat terț.**
- 2) **Articolul 8 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2201/2003 trebuie interpretat în sensul că, în vederea stabilirii reședinței obișnuite a unui copil, legătura constituită de cetățenia mamei, precum și de reședința acesteia înainte de căsătorie în statul membru de care aparține instanța sesizată cu o cerere în materia răspunderii părintești nu este relevantă, iar împrejurarea potrivit căreia copiii minori s-au născut în respectivul stat membru și au cetățenia acestuia este insuficientă.**

- 3) În cazul în care nicio instanță dintr-un stat membru nu este competentă să se pronunțe cu privire la o cerere de desfacere a legăturii matrimoniale în temeiul articolelor 3-5 din Regulamentul nr. 2201/2003, articolul 7 din regulamentul menționat coroborat cu articolul 6 din acesta trebuie interpretat în sensul că faptul că intimatul din litigiul principal este resortisant al unui alt stat membru decât cel de care aparține instanța sesizată împiedică aplicarea clauzei referitoare la competența reziduală prevăzute la acest articol 7 pentru a fundamenta competența acestei instanțe, fără a se opune însă ca instanțele din statul membru al cărui resortisant este să fie competente să soluționeze o astfel de cerere în temeiul normelor naționale de competență ale acestui din urmă stat membru.

În cazul în care nicio instanță dintr-un stat membru nu este competentă să se pronunțe cu privire la o cerere în materia răspunderii părintești în temeiul articolelor 8-13 din Regulamentul nr. 2201/2003, articolul 14 din acest regulament trebuie interpretat în sensul că faptul că intimatul din litigiul principal este resortisant al unui alt stat membru decât cel de care aparține instanța sesizată nu se opune aplicării clauzei referitoare la competența reziduală prevăzute la acest articol 14.

- 4) Articolul 7 din Regulamentul nr. 4/2009 trebuie interpretat în sensul că:

- în cazul în care reședința obișnuită a tuturor părților din litigiul în materie de obligații de întreținere nu se află într-un stat membru, competența întemeiată, în cazuri excepționale, pe *forum necessitatis*, prevăzut la acest articol 7, poate fi constatată dacă nicio instanță dintr-un stat membru nu este competentă în temeiul articolelor 3-6 din acest regulament, dacă procedura nu se poate iniția sau desfășura în mod rezonabil în statul terț cu care litigiul are o legătură strânsă sau este imposibil să se desfășoare în acest stat și dacă acest litigiu prezintă o legătură suficientă cu statul membru al instanței sesizate;
- pentru a considera, în cazuri excepționale, că o procedură nu se poate iniția sau desfășura în mod rezonabil într-un stat terț, trebuie ca, în urma unei analize detaliate a elementelor prezentate în fiecare speță, accesul la justiție în acest stat terț să fie împiedicat, în drept sau în fapt, în special prin aplicarea unor condiții procedurale discriminatorii sau contrare garanțiilor fundamentale ale procesului echitabil, fără să se impună ca partea care se prevalează de articolul 7 menționat să fie obligată să demonstreze că a inițiat sau a încercat să inițieze fără succes această procedură în fața instanțelor din același stat terț, și
- pentru a considera că un litigiu trebuie să prezinte o legătură suficientă cu statul membru al instanței sesizate, este posibil să se aibă în vedere cetățenia uneia dintre părți.

Semnături